

РОЗДІЛ 1

СТРАТА

Ще до сходу сонця на ярмаркову площу в Коломиї почали заїжджати перші вози з крамом. На торг прибували не лише покутські люди з довколишніх сіл, а й із горбів спускалися гуцули. Саме вони й були першими, бо рушали на ярмарок ще з обіду попереднього дня.

Покутяни мали більше продуктових товарів, що вдома виростили і зробили — молоко, сало, м'ясо, яйця.

Гуцули привозили з полонин бриндзу й масло, афіни і гриби. А ще багато виробів з дерева — як-от дійниці, цебра і бочки.

Були на ярмарку і єврейські та вірменські купці. Ті мали більш рідкісний крам — тонкі лляні хустини, м'яке полотно на сорочки, згарди і пацьорки, з яких дівчата робили собі гердани.

Чого бракувало, але любилося гуцулам і покутянам, купці привозили з мадярів і волохів. А що тут було цінне й унікальне, то перекупували і везли за Карпати. Усім було добре жити у пограниччі.

Хіба торговцям трохи дошкуляли опришки, що не раз їх перестрівали на гірських дорогах. А гуцулам і покутянам дошкуляли орендарі — ті вважали їх своєю власністю, і через це деякі з тутешніх ставали опришками.

Ще з учорашнього обіду ішла чутка, що впіймали ватажка опришків Олексу Довбуша і на ярмарку мають його судити. Інші казали, що буде не лише суд, а таки відразу страта. А треті стверджували, що Олекса вже неживий, але його привезуть, аби так страшити людей.

Але чутки селян не страшили, а зацікавлювали, тому на ярмарок цієї днини рушили не лише ті, кому було конче треба, а й ті, кому не конче.

Коли добре розвиднілося, ярмарок гудів, як вулик.

— Буде файна торгівля! — приговорювали між собою.

— А, йо! Файна!

— А що це за буда? На тому місці завжди стояли продавці з чересами, а тепер не годен їх знайти, — мовби між іншим цікавилися одні в одних.

Селян бентежив новозбудований ешафот посеред площі. Попри те, що торговці мали свої усталені місця й не марнували нагоди якнайвигідніше викласти товар, від ешафоту всі трималися оддалік.

Свіжотесані боки дерев'яної конструкції гнітили й відлякували. Більшість селян ніколи не бачила ешафот і не знала про його призначення, тож під стінами кам'яних панських палаців він видавався чужим. Віщував щось недобре.

У проходах між рядами вже сочився аромат печеного м'яса, а дим із ватри, на якому те м'ясо пеклося, клубочився вгору і розсіювався у ранкових сонячних променях.

Ураз у ярмарковій брамі появилися військові. Їхній стрій був не той, що у смоляків, які збирали податки для княжни Яблоновської. І ці вояки були не такі зачухані, а радше надженджурені — у перуках і трикутних капелюхах. Але перший десяток не привернув

особливої уваги. Хіба потривожив жіночку із сирними кониками, що стояла при вході з кошиком свого товару і пропонувала його всім, хто заходив.

Запропонувала вона і прийшлим, але ті відмовилися, а один ще й наказовим тоном попросив відійти.

— А ти хто такий, що мене проганяєш? — жінку це страх як обурило.

Але військовий не вступав із нею в суперечку, а пішов зі своїм наказом до інших.

— Звільнити місце! Звільнити місце!

За цим десятком вояк у браму ввійшло ще зо два десятки. І ще.

Вимога була одна. А що солдати мали шаблі й мушкети, то не було жодних підстав, щоб їх не слухатися.

Люди похапцем збирали свій крам і відходили назад. За пів години торгові ряди тіснилися під стінами околишніх будинків, а вози довелося зовсім прибрати, і ярмаркова площа перетворилася на плац для військових, яких зайшло не менше тисячі.

Селяни були вражені. Вони ніколи не бачили стільки солдат. Ранковий гул давно стих. Ширилося лише сум'ятне перешіптування.

— Це княжна Яблоновська на війну зібралася чи хоче нас так залякати?

— Певно, Довбуша таки ймили і будуть трапити, а вона боїться, аби люди не повстали. Довбуш показав, що не така страшна княжна, як хоче здаватися.

— Мені гадається, що це не ми маємо боятися солдат, а сама княжна. Після того, як Довбуш запанував, княжни вже ніхто не боїться, скільки би війська вона не мала.

— Ага, і мені здається, що це хтось вищий прийшов вертати собі владу від Довбуша.

— Якби то лиш один Довбуш був, то, може б, і вернув. Але Довбуш показав, як не боятися, а тепер це вже кожен гуцул уміє.

— Я таки не вірю, що Довбуша могли ймити. Не годно таке бути! Його куля не бере.

— Не бере, доки сам не дається.

Шепіт урвався, коли в брамі з'явився широченний віз, запряжений чотирма кіньми. Страшно порипуючи, він котився на середину площі.

На возі було колесо тортур, на якому погойдувалося безвольне чоловіче тіло.

— Йо, таки він... Таки ймили... Везуть... Таке страшне...

— Йой, та він неживий!

Обличчя чоловіка на колесі тортур було понівечене і вкрите засохлою кров'ю, так що майже не вирізнялися чорні вуса і брови, облиплі пилюкою. З голови звисало подогувате темне волосся, просякнуте кров'ю і облипле травинками. Шкіра на руках була жовта і місцями подерта. Нігті — чорні. До носа раз по раз підлітала зелена муха й намагалася залізти в ніздрю.

Поки віз їхав до ешафоту, кожен ховав очі, але й при цьому спідлоба хотів якнайретельніше роздивитися чоловіка на колесі.

Коли віз зупинився, на ешафот піднявся урядник. Він трохи прокашлявся, розгорнув аркуш паперу й почав урочисто зачитувати:

— Указом великої коронної княжни Теофілії Яблоновської за страшний злочин грабунків та убивств тіло опришка Олекси Довбуша буде привселюдно порубане на одинадцять частин і розвішане на дорогах Покуття і Підгір'я.

— Тебе би так порубали й згодували псам! — гукнув старий гуцул. Інші люди теж невдоволено загули, але до старого враз підступили жовніри, і люди стихли.